

Dak- en thuisloosheid bij jongeren en jongvolwassenen.

Prof. Dr. Koen Hermans | LUCAS, Centre for Care Research and
ConsultancyCentre for sociological Research

Emerging adulthood en dak- en thuisloosheid : cijfers, ervaringen en succesvolle interventies

Prof. dr. Koen Hermans

LUCAS, Centre for Care Research and Consultancy
Centre for sociological Research

Vertrekpunt : 'emerging adulthood'

- Identiteitsverkenning: de vraag "wie ben ik?" beantwoorden en verschillende opties uitproberen, vooral in liefde en werk
- Instabiliteit, in liefde, werk en woonplaats
- Vooral focus op 'zichzelf'
- Zich "tussenin" voelen, in overgang, noch puber noch volwassene
- Mogelijkheden/Optimisme

Keerzijde van 'emerging adulthood'

- Ontwikkeling van psychische kwetsbaarheid
- Beroep op leefloon : 1/3 is jonger dan 25 jaar
- 10 % ongekwalificeerde uitstroom
- 16 % jeugdwerkloosheid

Dak- en Thuisloosheid bij Jongvolwassenen

1. **Profielkenmerken** van de getelde dak- en thuisloze jongvolwassenen
2. **Ervaringen** van dak- en thuisloze jongvolwassenen en hun begeleiders
3. Wat jongvolwassenen en hun begeleiders ons vertellen over **obstakels** en **noden**

METHODOLOGIE

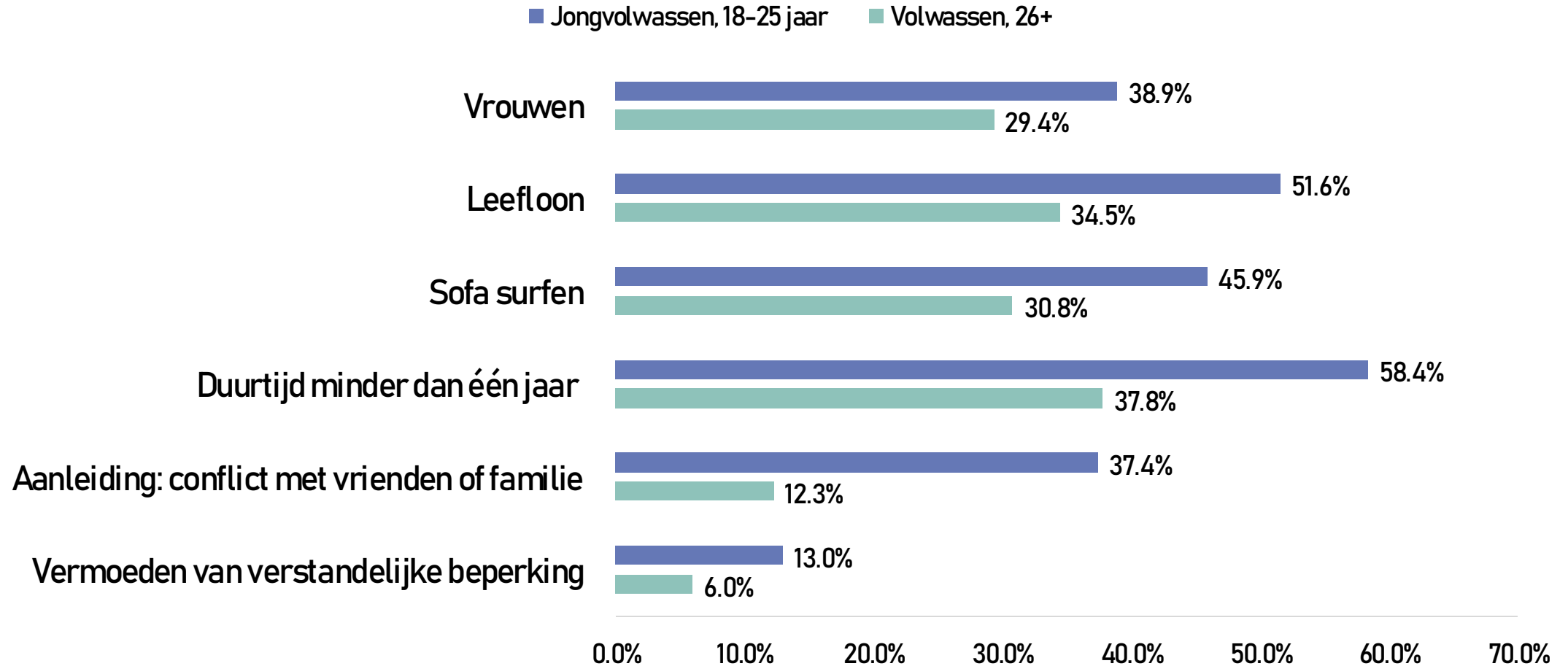
1. **Analyse** van de gegevens van **1208** getelde dak- en thuisloze jongvolwassenen in Leuven, Gent, Limburg, Bravio, W13, Luik, Aarlen, Namen en Charleroi op één specifieke teldag in oktober 2020 en 2021.
2. **Dak- en thuisloosheid is een dynamisch proces**: verhalen en trajecten ('pathways') achter de cijfers op basis van **36** getuigenissen.
3. **Focusgroep gesprekken** met **32 professionals** werkzaam op verschillende locaties en uit een grote diversiteit van diensten.

WOONSITUATIE VAN DE GETELDE DAK- EN THUISLOZE JONGVOLWASSENEN in 2020 en 2021 in VL

Ethos Light categorie	Volwassenen 26+ Aantal	Volwassenen 26+ %	Jongvolwassenen 18 – 25 j Aantal	Jongvolwassenen 18 – 25 j %
1) In openbare ruimte	408	8,2	45	3,8
2) In noodopvang	319	6,4	36	3,0
3) In opvang voor thuislozen	1.014	20,3	250	20,9
4) In instelling	471	9,4	123	10,3
5) In niet conventionele ruimte (garage, tent,...)	803	16,1	114	9,5
6) Bij familie /vrienden	1.543	30,8	550	45,9
7) Dreigende uithuiszetting	339	6,8	67	5,6
Situatie 29/10 onbekend, dak/thuisloosheid	172	3,4	23	1,2
TOTAAL	5.069	100	1.208	100

PROFIELKENMERKEN VAN JONGVOLWASSENEN

opvallende verschillen in vergelijking met volwassen dak- en thuisloze personen

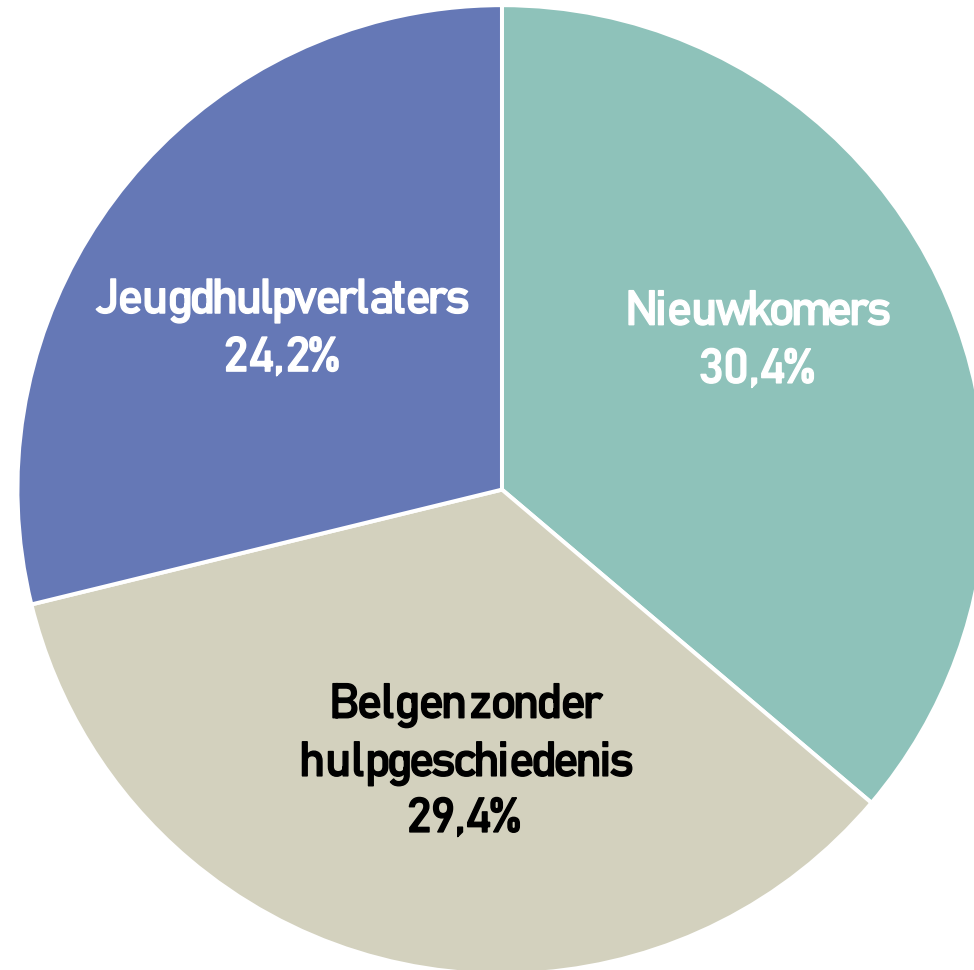

Eerste indicatie van uiteenlopende trajecten

- Jeugdhulpverleden
- Recent migratieverleden
- Jongvolwassen met leefloon / zonder woning

Complexiteit van trajecten achter deze cijfers aan de hand van kwalitatief onderzoek

STATISTISCHE ANALYSES WIJZEN OP DRIE SUBPOPULATIES VAN JONGVOLWASSENEN

“Jeugdhulpverlaters”

N=266

24,2%

- Verblijven vaker in **opvang** of **tijdelijk verblijf** en **instellingen**.
- Doen meer beroep op een **leefloon** en worden vaker dak- of thuisloos door een **conflict met familie of vrienden**.
- Hebben opvallend meer **gezondheidsproblemen**.

“Hun motivatie is niet dat ze ergens naartoe willen, maar vooral dat ze ergens van weg willen.” Begeleider

“Nieuwkomers”

N=367

30,4%

- Belangrijke groep met **precair verblijfsstatuut**
- Verblijven vaker in een **niet-conventionele** ruimte
- Worden dak- of thuisloos door **immigratie** en een **ongeschikt** of **onbewoonbaar** verklaarde woning.
- Ze hebben vaker **geen inkomen** en minder vaak een leefloon.
- Ze hebben vaker **geen gezondheidsproblemen**.

“Deze jongeren dreigen van de radar te verdwijnen. Vaak beschikken ze niet over een verblijfsrecht waardoor ze weinig beroep kunnen doen op hulpverlening.” Begeleider

“Belgen zonder hulpverleden”

N=323

29,4%

- Verblijven vooral bij **familie** of **vrienden**.
- Zijn vaker aan het **werk**.
- Worden dak- of thuisloos door een **conflict** met familie of vrienden of het einde van hun **huurovereenkomst**.
- Hebben vaker **geen gezondheidsproblemen**.

“Het zijn survivors, ze hebben hun thuissituatie ‘overleefd’ en verlaten hun ouderlijk huis op 18 jaar of worden buitengezet.” Begeleider

WOELIGE EN TRAUMATISCHE TRAJECTEN GAAN DAK- ENTHUS LOOSHEID VOORAF

Onzekerheid, precariteit en instabiliteit als rode draad doorheen hun nog prille leven

- **Breuk** met thuissituatie omwille van conflict, geweld, armoede,....
- Vroegtijdig **schoolverlaten** door negatieve ervaringen op school, door conflict thuis,....
- Moeilijke toegang tot **woonmarkt** door gebrek aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen
- Opgroeien in / terechtkomen in **armoede**
- Beperkt en/of broos **informeel netwerk**
- **Netwerk OOK beschermende factor**
- Negatieve ervaringen met **jeugdhulp**

"Drugs, geweld, er was thuis niks anders. Ruzie en zo. We kenden dat niet, warm thuiskomen." Pieter

"Ik leefde in een tijd van angst, ik was bang bij mijn familie dan op straat, zij waren mijn angst." Yusra

Ik bleef bij vrienden slapen, tot die vrienden ook geen vrienden meer waren." Sven

"De jongeren die we nu bereiken hebben een grote draagkracht/draaglast. Ze moeten alles zelf doen, alles zelf beslissen. Ze hebben niemand om eens te bevragen, om hulp te vragen. Zo nemen ze soms beslissingen waarmee ze nog meer in de problemen komen." Outreach

2 Wat

jongvolwassenen
en hun begeleiders
ons vertellen over

obstakels en
noden

Drempels

- Weinig vertrouwd met het huidige hulpaanbod
- Onduidelijke communicatie
- Regels en verwachtingen vanuit hulpverlening
- Gefragmenteerd, onoverzichtelijk hulpaanbod
- Nachtopvang te gevaarlijk

Helpend

- Onderdak
- Praktische hulp
- Een betrokken begeleider
- Vertrouwelijkheid en vertrouwensfiguur

Conclusies die we kunnen trekken op basis van de getuigenissen

"Over tien jaar zou ik graag tuinman zijn. Ik hoop dat ik oké ben. Alles wat ik nu wil is normaal zijn. Om niet meer bang te zijn. [...] Dat is het beeld dat ik van mezelf heb in ieder geval. Ik wil graag op mijn gemak zijn in mijn huis. Misschien met een vriendin, ik zou geen nee zeggen." Kevin

"Ik ga het zo zeggen: een appartement dat juist aan de norm komt, 2 slaapkamers, is gemakkelijk 6-700 euro. En begin maar een keer te gaan werken, rond 1800 in een maand, en dat is al heel veel. Mensen die nu property hebben, zien dat. Het is best voor de beste uit de hoop te pikken, [...] Gelijk iemand die aan het OCMW is, vergeet maar dat je een huis gaat krijgen. Of als je een interim doet, vergeet maar dat je een huis gaat krijgen." Jasper

- Verhalen brengen **structurele** en **multidimensionele** uitsluiting van jongvolwassenen in beeld
- Verhalen tonen **kwetsbaarheid** én **veerkracht** van deze jongvolwassenen
- Netwerk is **broos én beschermende factor**
- Tijdelijk bij **vrienden** en **familie** verblijven maar **geen woonzekerheid** of **woonstabiliteit**
- Dakloosheid jongvolwassenen contextualiseren in **moeilijke jeugd** van armoede, verlieservaringen
- Wel een **leefloon**, maar **geen woonplek** wijst op ontoegankelijke woonmarkt
- **Drempels** in het hulpaanbod bemoeilijken structurele oplossingen

Wat is volgens jongeren en hulpverleners nodig om dak- en thuisloosheid te voorkomen en aan te pakken

- **Preventief gezins- en schoolbeleid** ter voorkoming van dak- en thuisloosheid
- Zorg voor '**transitie-aanpak**' om kloof tussen jeugdhulp en volwassenenhulp te overbruggen
- Aanpak op maat van jongvolwassenheid : **experimenteerruimte én bescherming**
- Nood aan **tijdelijke en structurele woonzorg-initiatieven** : woongerichte oplossingen zorgden voor stabiliteit en mentale ruimte
- Maak tijd en ruimte voor professionals om op het **tempo** van de **jongvolwassene** te kunnen werken

"Tijd hebben en maken, en op het tempo van de jongeren aan de slag gaan is zo belangrijk; hulpverleners willen met de trein vooruit en jongeren missen die trein, maar krijgen nog een wafel in hun gezicht nadien; 'jongeren zeggen dat ze altijd overal zo snel mogelijk buiten moeten, het tempo wordt voor hen bepaald; 'de jongeren worden in een rotvaart door hun leven gejaagd. Begeleiders

"Betaalbare woningen in een veilige buurt zijn zo cruciaal: als jongeren in een goede setting komen, dan landen ze beter op hun pootjes'. Begeleiders

Jeugdhulpverlaters als 'kwetsbare groep' : typologie van Stein (2006)

- 'Those moving on' :
  - Jongeren die relaties kunnen ontwikkelen, een manier gevonden om zich te verhouden tot hun ouders, beschikken over een positieve identiteit, hebben een opleiding, afgewerkt. Ze werden goed voorbereid op de overgang naar een zelfstandig leven en voelen zich niet abnormaal en bijzonder
- 'Survivors':
  - zijn jongeren die gedurende hun plaatsing meer instabiliteit en overplaatsingen hebben gekend. Zij verlaten vaak de zorg op 18 jaar, leiden enige tijd een zwerversbestaan, zijn onthecht, zijn werkloos door geringe arbeidskwalificaties of wisselen vaak van baan. Ze zien zichzelf als 'taai' en slagen er in gebruik te maken van hulpverlening
- 'Strugglers'
  - Vooraleer zij uit hun gezin werden gehaald, is er al heel wat gebeurd. Bovendien is de uithuisplaatsing zelf vaak een traumatische ervaring. Ze hebben veel wisselende opvoeders, verzorgers en verblijfsmilieus meegemaakt. Dit zorgt ervoor dat ze heel wat verlieservaringen

→ Duur en complexiteit van jeugdhulptraject is mee-bepalende factor

Doctoraatsonderzoek Van Audenhove (2016)

- Toepassing van typologie op Vlaamse jeugdhulpverleners :
  - Moving : 17
  - Survivors: 32
  - Strugglers: 9
- Relatie met begeleider en netwerkversterkend werken als werkzame factoren
- Belang van toegang tot hulp
- Nood aan meer globaal zicht : Datakoppeling Opgroeien en Kruispuntbank Sociale Zekerheid (Steunpunt WVG)

Belang van “transitionele” programma’s

Heerde et al. (2018)

- Deelname aan transitioneel programma heeft positief effect op ***woonsituatie, tewerkstelling, opleiding, sociale netwerken***
- Niet enkel ‘wat moet er gebeuren’ maar vooral ook ‘**hoe dat moet gebeuren**’
- B-Adult: blended transitioneel programma

Behoeftbevestigingen bij jeugdhulpverleners (Munson et al. (2017))

- Vooral nood aan ondersteuning om **permanente huisvesting** te vinden omwille van het tijdelijkheid van transitionele programma's
- **De meest geschikte woonformule:** Wonen in groep of verspreid in de samenleving? Permanente huisvesting of tijdelijk en gericht op transitie? Keuzemogelijkheden !
- Nood aan **authentieke staf** die oprecht geïnteresseerd is, gelooft in het kunnen van de jongere en die zelf ook al eens buiten de lijntjes kleurt !

CBAW en BZW als transitionele programma's (Meys & Hermans, 2015)

- Moeilijk om afscheid te nemen - vertrouwensband
- **Schrik dat het afloopt** omdat praktisch alles lukt en geen doelstellingen meer zijn, maar emotioneel verdere ondersteuning gewenst is
- Brug naar CAW/andere diensten, maar 'te anders en onbekend'
- Nodig om af te ronden: meer zelfvertrouwen – **'wat als het stopt?'**
- Evaluatie om zes maand om al dan niet verder te gaan (weeckerend)
- **TERUGVALBASIS / nazorg**

Evaluatie van kleinschalige wooneenheden

(Demaerschalk & Hermans, 2021)

- Doelgroep : meest kwetsbaren of jongeren met beperkt netwerk ?
- 3/11 jongeren kiest bewust voor KWE
- Tijdelijkheid zorgt voor onzekerheid
- Leren 'samenwonen' of 'zelfstandig wonen in verbinding'
- 'Onzichtbare zorg' : sociaal-ruimtelijk perspectief

Kleinschalige wooneenheden

- Tevredenheid over begeleider : nabij en bereikbaar
- Vraaggericht, maar budget is heikele kwestie
- Minder tevreden over buddywerking
- Intersectorale samenwerking is meerwaarde
- Moeilijke toegang tot GGZ

2. Blended interventie B-Adult

'Emerging adulthood'

Cortex is nog niet volledig ontwikkeld

b-adult

Interdependence

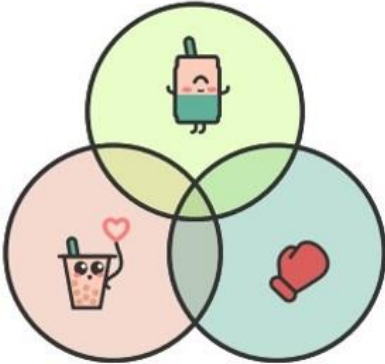
→ Relationale kijk op autonomie

Blended care

→ Face-to-face + app iCQan

Zelfdeterminatietheorie

Autonomie

Verbondenheid   Competentie

3 kernprincipes

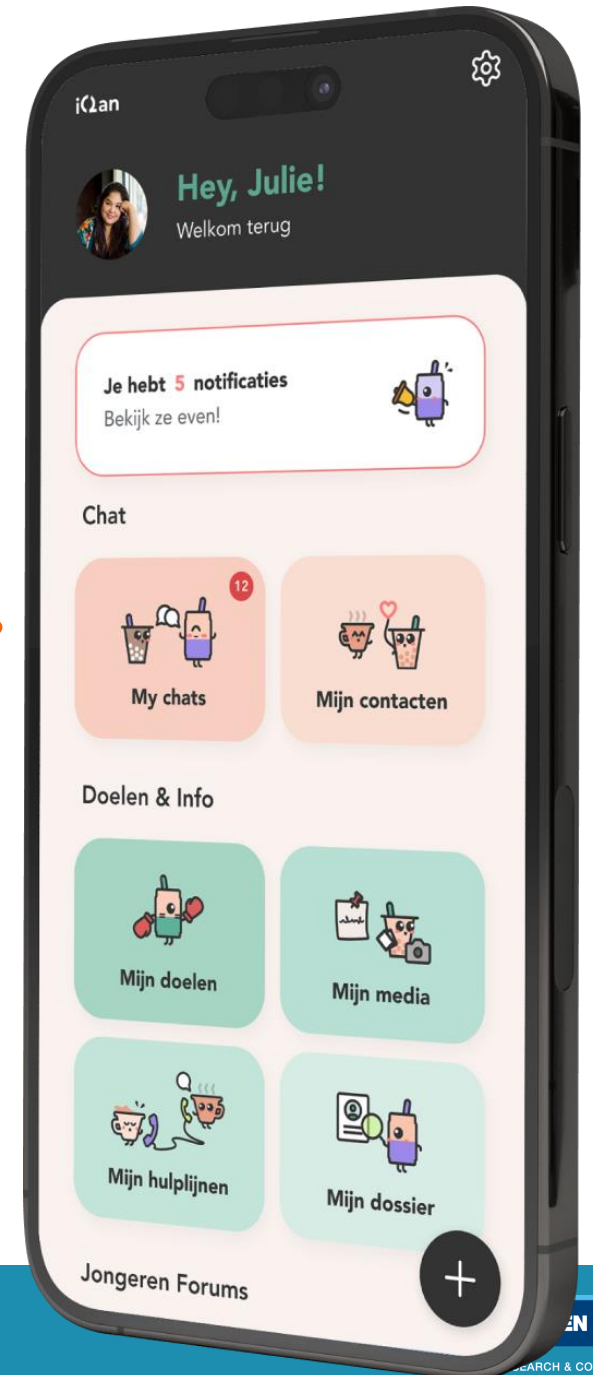
1. Eigenaarschap
2. Integraal werken
3. Gelijkwaardig samenwerken

Jongere

Begeleider   Netwerk

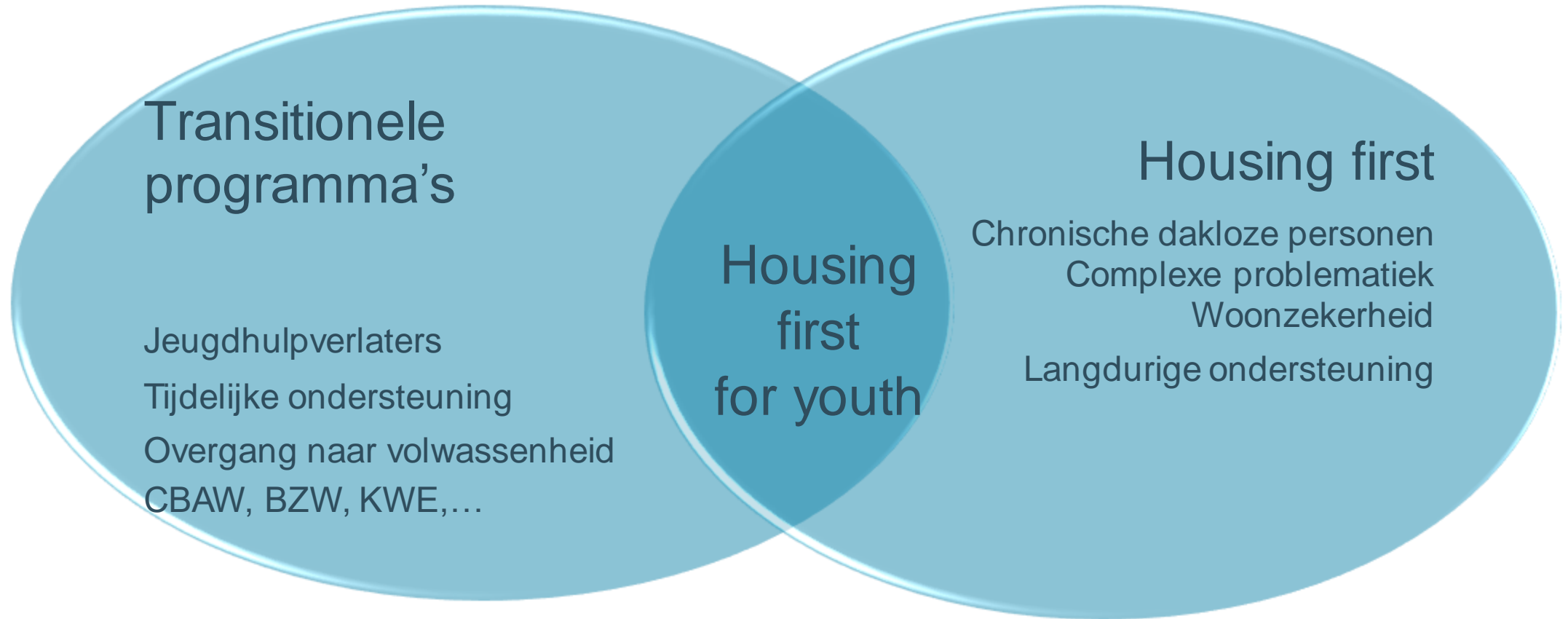

Housing first voor jongeren

- Woonzekerheid als vertrekpunt
- **Housing first voor de meest kwetsbare jongeren :**
  - Langdurige, onvoorwaardelijke begeleiding in combinatie met eigen woonst
  - Begeleiding in functie van de behoud van de woonst
  - Jongeren met ernstige problematiek
  - Keuzevrijheid, netwerkversterkend werken, positieve identiteitsontwikkeling

Woonoplossingen voor jongvolwassenen

Back on Track: woonbegeleiding voortbouwend op HFY (Vermeir & Hermans, 2024)

- Huisvesting zoeken en vinden = prioriteit in het traject
  - "Het is gewoon heel belangrijk om met die huisvesting te beginnen. Ik heb niet het idee dat ik aan veel andere dingen intensief kan werken als die stabiele huisvesting er nog niet is. Als ze bijvoorbeeld nog niet weten waar ze die nacht gaan slapen. Ik denk dat dat sowieso heel belangrijk is om mee te beginnen."
- Tijdelijke huisvesting kan een tussenstap zijn:
  - Oplossing in acute situaties en brengt rust
  - Domicilie aanvragen (en aan de slag met de administratie)
  - Goede referentie voor toekomstige verhuurder
- Intensief programma : focus op dagbesteding, sociale netwerk en positieve identiteitsontwikkeling
- Aanklampend

Structurele uitdagingen

- Keuze van de regio en nabijheid van het netwerk

“Je hebt gasten die detentieverlaters zijn, die zeggen dat ze niet meer terug willen vanwaar ze komen. Daar waar ze al hun miserie hebben gehad, ze willen daarvan weg. Maar meestal is de plek waar ze vandaan komen ook de plek waar hun enige netwerk dat ze nog hebben wel woont. Dus dan is het afwegen van woon je dichtbij je netwerk of wil je juist weg van de plaats waar je gekend bent voor feiten, voor drugs, ...”

- Woningdiscriminatie of zelfbehoud van verhuurders

“Er is heel veel discriminatie, dat valt echt op. (...) Ik heb al gemerkt dat het soms zelf moeilijk is om een bezoek te krijgen van het moment dat ze doorhebben dat je de begeleider bent van iemand.”

“Discriminatie, ik vind dat een groot woord. Het zal er zeker voor een stukje inzitten, maar ook gewoon schrik, een beetje conservatief en zelfbehoud, voor hun appartementje, dat het niet oké zal zijn.”

- Gebrek aan betaalbare woningen

"Betaalbaarheid is sowieso een probleem. Het is niet goedkoop, het is niet makkelijk om iets betaalbaars te vinden met een leefloon."

Wooncontinuüm of paradigmaverandering?

- Zelfstandige en stabiele huisvesting als vertrekpunt
- Begeleiding op maat van de jongvolwassenheid, met uitgesproken focus op woonzekerheid
- Woongerichte paradigma kan niet zonder specifiek (sociaal) huisvestingsbeleid
  - Max 25 % zijn versnelde toewijzingen
  - Max 1/3 bijzondere doelgroepen → lokaal toewijzingsreglement

→ Impact op en deelname aan lokale toewijzingsraad is CRUCIAAL

Vroegdetectie en - interventie bij adolescenten

- Nieuwe beloftevolle praktijk : Upstream Australië, Wales, Canada
- Piste om 'survivors van eigen thuissituatie' te bereiken?
- Bevraging van leerlingen over woon- en leefsituatie (wonen, welzijn) om hieraan interventies te koppelen afhankelijk van ernst van situatie
- Vertaalslag naar Vlaanderen : rol van school, CLB en jeugdhulp
- Proefproject Ipend in drie regio's

Kost van dakloosheid (studie ULB, 2022)

Logies

Noodopvang	60,11 €
Noodopvang familiecentrum	80,20 €
Onthaalhuis	94,87 €

Dagopvangen straathoekwerk

Centrum voor dagopvang	33,16 €
Straathoekwerk	39,16 €

OCMW

OCMW-hulp (leefloon)	30,96 €
----------------------	---------

Gezondheidszorg

Algemeen ziekenhuis	693,75 €
Psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €
Medische dienst	126,63 €

Juridische diensten rechtssysteem

Rechtssysteem	151,66 €
Justitiehuis	1,41 € / 515,79 € *
Rechtsbijstand	1,51 € / 551,78 € *

Overheidsontvangsten

Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €

- Gemiddeld 'kost' een dakloze persoon 41.000 euro per jaar
- In geval van psychiatrische problematiek loopt dit op tot 80.000 euro
- Housing first 'kost' 30.000-70.000 euro
- Wie voor besparing zorgt, krijgt zelden de 'opbrengst'